

SMAASTYKKER

Fra de fattige Aar efter Englænderkrigen.

Af Hans Laur. Hansen, Forsingevang.

Ved A. T.

Paa en gammel Daabsattest, vi har liggende herhjemme, staar der:

»1806, 8de Januari, blev Gaardmand og Udflytter fra Jordløse, Jørgen Pedersen, og Hustru Christiane, født en Datter, som d. 12te derefter blev hjemmedøbt og kaldet Karen. Den 16. Februari, som var Fastelavns Søndag, blev hendes Daab cconfirmeret. Hans Larsens Hustru, Ellen Larsdatter af St. Fuglede, bar hende; Faderne vare Ungkarlene Jakob Pedersen af Rerslev Sogn, Ole Olsen og Peder Pedersen, Lars Nielsens Hustru Eva og Jens Pedersens Hustru Ane, alle disse af Jordløse.«

Det er min Farmors Daabsattest.

Som gammel Kone fortalte hun ofte om de strenge Aar i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, da vort Land oplevede en Krise, som paa mange Maader var langt værre end den, vi nu lever under. Jeg skal her forsøge at gengive lidt af, hvad hun fortalte.

Da Krigen med England brød ud i 1807, var hun jo kun godt Aar gammel; hendes Far var indkaldt som Soldat, og hendes Mor og saa et Par Drengene var alene om at passe Gaarden. Saa en Dag var det Rygte kommet ud, at Englænderne var gaaet i Land et eller andet Sted ude ved Storebælt, og de var naaet op ved Tissøen. Moderen tog sin lille Pige i Armene og fulgtes med deres Nabokone; de turde ikke blive hjemme, men hvor skulde de flygte hen?

Ude i Svebølle Moser var der nogle Elletræer (»Støbber« kaldte de dem); der mente de sig mest sikre; det var jo farligt for fremmede at komme derud paa den gyngende Engbund (»Gungerne«). Der sad de saa og spejdede over ad Tissøen til, men da der intet mistænkeligt viste sig, listede de hjem igen hen ad Aften.

Faderen var jo indkaldt, og en skønne Dag kom han ridende ind i Gaarden paa Kongens Hest og i Kongens Klæder, som det hed dengang, og han blev hjemme i flere Dage og saa til Bedriften, men saa maatte han af Sted, og Moderen var igen ene om at styre Gaarden. Et Par Drengene havde hun jo til Hjælp i Stalden og i Marken og en Pige i Køkkenet. Men sløjt var det alligevel, og Pigen var endda paa Farten mange Timer hver Dag. Til Gaarden

hørte nemlig 18 Tdr. Land Eng, som laa en lille halv Mil fra Gaarden, og der maatte hun det meste af Sommeren mindst 2 Gange daglig gaa ud og malke Køerne. Mælken bar hun hjem i 2 Spande i et Aag over Skuldrene.

Besætningen var ellers ikke stor, der var kun nogle faa magre Køer og lidt Ungkvæg samt 6 Heste, der om Vinteren maatte klare sig med Hø og Ærtehalv.

Hvor længe den lille Karens Far var i Tjenesten, ved jeg ikke, men Krigen endte jo da i 1814. Og havde det været sløje Tider under Krigen, saa blev de endnu værre efter den. De var saa fattige og forarmede derhjemme, at hvis ikke Venner og Slægtninge, som sad lidt bedre ved det, havde hjulpet, havde de maattet gaa fra Gaarden. Det skete mange Aar, at de til Julebagningen havde brugt den sidste Rug, og saa maatte de laane hos andre og spise Grød og Kartofler den øvrige Tid, til det blev Høst igen.

Penge var der ikke ret mange, der havde, og man havde jo i Grunden heller ikke meget Brug for dem, for al Handel var Varebytning, og selv Udgifterne til Herremand, Kommune, Kirke og Skole blev betalt »in natura«. Farmor sagde, at de gav 2 Mark i Kommuneskat, og det kneb ofte med at skaffe saa meget i rede Penge!

Et Gode var der ved de daarlige Tider: der blev saadan et godt Sammenhold mellem Folk; de, der havde noget, laante til dem, der manglede; der kunde jo snart blive Lejlighed til at yde Gengæld.

Om det saa var Ild, laante man den hos hinanden. Tændstikker og Stenolie kendtes jo ikke; man slog Ild med Fyrstaal og Svamp. Om Aftenen blev der lagt en vaad Tørv paa Ildstedet, Gløderne dækkedes til med lidt Aske; saa kunde der være Ild igen om Morgen. Men skete det, at den gik ud om Natten, vilde man ikke saa gerne i Lag med Fyrtøjet; det var lettere at tage en lille Jerngryde eller en gammel Træsko og rende hen til nærmeste Nabo og laane Ild.

Da Farmor var blevet konfirmeret, maatte hun ligesom de andre unge være med »til Hove« paa Selchausdal; der lavede de meget forskelligt Arbejde, f. Eks. var de tit paa Loen og rensede Sæd. Det kunde til Tider være en drøj Tur om Vinteren at vandre den halve Mils Vej fra Jordløse og over til »Gaarden«. Tit vadede de i Sne til op paa Livet. Naar Karlene skulde derover og tærskes, var de kørende, men Pigerne var ikke altid glade for den Køretur, for paa Hjemvejen skulde de gerne om ad Bæks Kro, og saa sad Pigerne der og frøs paa Vognene, undertiden en hel Time, mens Kavallererne var inde og faa en »Saaberjan« (Snaps)!

Bedstemor blev tidligt gift; hendes Mand var fra Rørslev og hed Hans Larsen. Hans Far havde ogsaa været indkaldt under Englænderkrigen, og Bedstefar fortalte, hvorledes hans Moder regerede det hele derhjemme med en hel Bunke ukonfirmerede Drengene til Hjælp; om Vinteren havde de 10 Heste at skære Hakkelse til, men der var kun een Gris i Gaarden; den gik, hvor den havde Lyst og kom især tit ind i Hakkelseloen til Drengene og lavede Uorden der, indtil de blev gale paa den en Dag og bestemte, at de vilde vægge et Hul paa Møddingpølen og drukne Grisen deri.

Mine Bedsteforældre begyndte i meget beskedne Kaar; de fik en Udflyttergaard, som ved Udstykningen havde faaet Navnet »Sophienhøj« efter en Høj, der laa Øst for Landevejen.

Naar det kneb med at faa rede Penge til Skatter og Afgifter, gik Bedstemor undertiden ud til Kalundborg med en Bøtte Smør og en Kurv Æg og solgte det til en Kone, Karen Bryggers, som havde lidt Handel med den Slags.

Bedstefar var forøvrigt en dygtig Hesteopdrætter og tjente ofte en god Skilling ved det, efter den Tids Maalestok.

Alligevel var det smaa og fattige Kaar, de levede under i 1820—30'erne, og de maatte ligesom andre Folk klare sig igennem det ved en Sparsommelighed og Nøjsomhed, som vi — skønt vi jo ogsaa lever i en Krisetid — ikke rigtig kan gøre os Begreb om.

Saadan var der paa en Herregaard i Nabolaget en Karl og en Pige, som var forlovede; de føjede deres Herskab og overtog efter Brylluppet en forfalden Fæstegaard. De havde sammensparet en hel Del blanke Dalere, men de skulde nu ikke gaa til Møbler og Udstyr. En Seng maatte de jo have, og saa byggede de af tilhugne Kampesten en aflang Forhøjning i Stuen, dyngede en stor Bunke Sengehalm paa, og derover redte den nygifte Kone saa en god Seng, for Dynen og Sengetøj havde hun samlet sammen i Aarevis inden Brylluppet. Et Bord fik de ved at ramme 4 Pæle ned i Lergulvet og slaa nogle Brædder paa til Bordplade; en Bænk blev lavet paa lignende Maade. Det var deres Begyndelse, og den var ringe nok. Men der var Lykke ved den Nøjsomhed, og de opnaaede med Aarene at blive velstillede Folk.

Husmænd og Haandværkere var ofte bedre stillede end Gaardfolk, og det skete af og til, at disse kom og laante Penge hos dem, hvis de pludselig skulde bruge Penge til et eller andet ekstra. Eller naar et Par unge skulde løse de gamle af og forny Fæstet paa Gaarden; det kostede nemlig op mod et Hundrede Rigsdaler, der skulde betales til »Genneraalen«, som man dengang kaldte Ejeren af Selchausdal.